

Література:

1. Оніщенко Н.М. Правові системи: проблеми теорії: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 352 с.
2. Володимир Горбулін. «Цінності суспільства» і «гібридний мир»: криза моделі захисту. 25 червня, 2017, *Дзеркало тижня*, Випуск № 24, 24 червня-30 червня URL: https://dt.ua/internal/cinnosti-suspilstva-i-gibridniy-mir-kriza-modeli-zahistu-246525_.html
3. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Приватне право як концепт. Том VI: Приватні права в умовах гібридної війни монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova. Одеса: Фенікс, 2024. 408 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-66>

ВПЛИВ РЕЛІГІЙ НА ПРАВА ЛЮДИНИ

Царенко Ольга Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративної діяльності

Національна академія Державної прикордонної служби України

м. Хмельницький, Україна

Савчук Андрій Олегович

здобувач вищої освіти факультету правоохоронної діяльності

Національна академія Державної прикордонної служби України

м. Хмельницький, Україна

Права людини – це сукупність принципів або норм, що визначають міру людської поведінки. На формування прав людини впливає багато факторів, наприклад релігія. Релігія відіграє ключову роль у формуванні цінностей і прав у суспільному і політичному житті. Але вплив релігії на права людини складно оцінити, також складно визначити який він, – позитивний чи негативний?

У деяких випадках релігія підтримує рівність, гідність і справедливість, але іноді обмежує права людини. У західній цивілізації церква відігравала важливу роль у формуванні моральних норм у суспільстві та праві. Незважаючи на суперечливість релігії, юдейсько-християнська традиція заклала цінності, що стали основою сучасних прав людини. Релігійний досвід сприяв формуванню внутрішньої свободи – основи культури.

Права людини та їхні захисні інституції є результатом тривалого розвитку, в якому релігія відіграла важливу роль. Сьогодні церква відкидає «позитивну свободу», надаючи перевагу «стриманій свободі». Комітет Національної конференції єпископів Америки у «Декларації прав людини» [1] акцентує увагу на обов'язках перед Творцем, людиною та суспільством.

Також церква активно критикує етичний релятивізм: сексуальна вседозволеність, різні форми гедонізму, «практичний матеріалізм», споживацтво, конформізм. Проте, до прикладу, гедонізм не порушує прав та свобод інших. Іоанн Павло II називав це «культурою смерті» [2], тому можна трактувати це як порушення гідності людини.

До «культури смерті» відносять аборти та евтаназію. Священні тексти часто підкреслюють гідність і цінність кожної людини, не суперечачи правам людини. Проте питання гендерних ролей та прав жінок залишаються гострими для католицької віри. У 2008 році Парламентська асамблея Ради Європи прийняла резолюцію [3], яка проголосила необмежений доступ до абортів безумовним правом людини. Попри це, під впливом церкви Польща прийняла закон про повну заборону абортів, що суперечить її міжнародним зобов'язанням [4]. В цьому питанні релігія вплинула негативно, підштовхнула до порушення прав людини, точніше до порушення права жінки.

У католицьких храмах зустрічаються таблички із забороненими символами, що свідчить про упереджене ставлення до інших культур та релігій, сприяючи формуванню упередження, зневаженню людської гідності та дискримінації за релігійними ознаками.

Загальна декларація прав людини [5] критикувалася мусульманськими країнами за неврахування культурних особливостей. У відповідь було створено **Каїрську декларацію** [6], засновану на Сунні та Корані [7]. В ісламській традиції права людини є частиною віри, що підкреслює зв'язок між релігією та правами.

У західній версії прав людини християнська ідея є основою, тоді як у мусульманській релігія має значний вплив. Ісламські держави застосовують шаріат, що викликає суперечки щодо прав людини, зокрема прав жінок. Тлумачення ісламських принципів варіюється залежно від місцевих традицій.

У **Каїрській декларації** [6] проголошено право на свободу віросповідання, але з умовою відповідності принципам ісламу, що обмежує універсальність цього права. Це суперечить **Загальній декларації прав людини** [5], яка гарантує свободу вибору. Також у статті 2 передбачено смертну кару, що порушує право на життя та заборону жорстокого поводження. Стаття 8 **Каїрської декларації** [6] проголошує рівність, але в деяких мусульманських країнах

немусульман судять за іншими правилами, що порушує право на справедливий суд.

У **Саудівській Аравії** віровідступництво карається смертю, що обмежує свободу релігії та порушує природні права людини. У 2016 році **Раїф Бадаві** був засуджений до 10 років ув'язнення та 1000 ударів батогами за «наклеп на іслам» [8], що є порушенням права на гідне поводження та заборону жорстокого або нелюдського поводження.

Розуміння прав жінок у мусульманських країнах ґрунтується на уривках Корану, що підкреслюють гендерну ієрархію. У Сурі Ан-Ніса (4:34) зазначено, що чоловіки є опікунами жінок [7]. Це положення використовується для визначення ролей у шлюбі, проте його тлумачення залежить від контексту.

Історія **Максі Аміні** в Ірані [9] стала прикладом порушення прав людини через релігійні традиції. 22-річну курдку затримали за неправильне носіння хіджабу, і після жорстоких допитів вона померла від отриманих травм. Її дії не були небезпечними, але суперечили місцевим звичаям.

Неможливо оминати тему жіночого обрізання, яке є частиною традиції в деяких країнах мусульманського та християнського світу. Ця процедура не пов'язана з впливом якоїсь релігії, але яка є яскравим прикладом того, що інституції, які займаються захистом прав людини, включно з країнами, які мають такий обов'язок, не досягли ефективного вирішення цієї проблеми. У 2018 році півмільйона жінок у ЄС та 200 мільйонів у всьому світі зробили обрізання [10]. Жіноче обрізання є одним із найжорстокіших порушень прав жінок. Воно передбачає часткове або повне видалення зовнішніх жіночих статевих органів і найчастіше виконується дівчаткам у віці від 5 до 8 років, як правило, без гігієни. Обрізання не має медичного обґрунтування – воно може викликати серйозні фізичні та психічні наслідки на все життя. Культура, звичаї, релігія, традиції чи так звана честь не можуть виправдовувати акти насилля.

Підводячи підсумок міркувань, варто зазначити, що всі наведені аргументи вказують на конкретні порушення положень Загальної декларації прав людини, не можна погоджуватись з виправдуванням актів насильства, смертями, релігією, традиціями або звичаями. Всі люди рівні і заслуговують гідного ставлення, не зважаючи на релігійні переконання, як і на стать, расову приналежність та ін. Проблема в тому, що немає дієвого механізму реагування на такі правопорушення з боку міжнародних інституцій, а навіть якщо б був, то міжнародні установи втратили свій авторитет.

Література:

1. *Statement of Solidarity by the United States Catholic Conference Division of Justice and Peace July 26, 1973*. URL: <https://www.usccb.org/resources/statement-human-rights-july-26-1973> (дата звернення: 05.01.2025).

2. Енцикліка *Evangelium Vitae* Святішого Отця Йоана Павла II до єпископів, священників і дияконів, ченців і черниць, світських католиків та до всіх людей доброї волі про вартість і недоторканість людського життя. URL: https://www.rodyna.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/evangelium_vitae.pdf (дата звернення: 05.01.2025).

3. Резолюція 1607 (2008) – Доступ до безпечного і легального проведення абортів в Європі. *Верховна рада України. Офіційний веб-портал*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/organizations.mpro_info?o_id=64 (дата звернення: 05.01.2025).

4. *Planowanie rodziny, ochrona płodu ludzkiego i warunki dopuszczalności przerywania ciąży*. Trybunał Konstytucyjny. Wyrok w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, dnia 22 października 2020 r. URL: <https://web.archive.org/web/20210210225303/https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/wyroki/art/11300-planowanie-rodziny-ochrona-plodu-ludzkiego-i-warunki-dopuszczalnosci-przerywania-ciazy> (дата звернення: 05.01.2025).

5. Загальна декларація прав людини. Міжнародний документ від 10.12.1948 р. *Організація Об'єднаних Націй*. URL: <https://www.un.org/uk/documents/udhr> (дата звернення: 05.01.2025).

6. Каїрська декларація прав людини в ісламі. Міжнародний документ від 05.08.1990 р. *Організація ісламського співробітництва*. URL: <https://www.oic-oci.org> (дата звернення: 05.01.2025).

7. Коран. URL: <http://surl.li/kjwvzv> (дата звернення: 05.01.2025).

8. Сидорук А. Дружина Раїфа Бадаві вірить, що її чоловіка вдасться врятувати від публічного катування й в'язниці. «*Детектор медіа*». 1 Лютого 2015 року. URL: <https://detector.media/community/article/103186/2015-02-01-druzhyna-raifa-badavi-viryt-shcho-ii-cholovika-vdastsya-vryatuvaty-vid-publichnogo-katuvannya-y-vyaznytsi/> (дата звернення: 05.01.2025).

9. Шилова А. Норми потроху руйнуються, але відбувається "тихий терор": рік після протестів "Жінка, життя, свобода" в Ірані. *Суспільне. Культура*. 14 вересня 2023 року. URL: <https://suspilne.media/culture/571611-normi-potrohu-rujnuutsa-ale-vidbuvaetsa-tihij-teror-rik-pisla-protestiv-zinka-zitta-svoboda-v-irani/> (дата звернення: 05.01.2025).

10. *Female genital mutilation: the scourge affecting half a million women in the EU*. *Topics. European Parliament*. Published: 25-01-2018. (дата звернення: 05.01.2025).